

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного і готельно-ресторанного бізнесу
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 242 «Туризм»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та організація туристичної діяльності»
(назва магістерської програми)

на тему: **«Розвиток активних видів туризму в Одеському регіоні
в умовах створення туристичних кластерів»**
(назва теми)

Виконавець:

студентка 6 курсу 14 групи ЦЗФН

Лавриченко Анна Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.п.н, ст.викладач кафедри ТіГРБ

(науковий ступінь, вчене звання)

Мартінова Наталя Степанівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

/

Актуальність теми дослідження. Частка активних видів туризму у загальному обсязі туристської сфери з кожним роком збільшується. Такі види і форми туристичних подорожей найактивніше і динамічно розвивають туристичні підприємства, продуктивні сили регіонів і сприяють підвищенню економічного потенціалу країни загалом.

Зростання обсягів світових туристських потоків активних видів туризму, їх особливості, а також цілі та завдання розвитку суспільства ініціюють переосмислення суті, ролі активних видів туризму і вимагають формування і забезпечення теоретично-практичних засад управління розвитком таких послуг.

Головним завданням активного туризму є залучення громадян до корисного й раціонального використання вільного часу, забезпечення оптимального використання і збереження туристських ресурсів, турбота про особисту безпеку туристів, розвиток туристичного потенціалу територій, підвищення ефективності та результативності діяльності різних суб'єктів туристичної діяльності та підприємницьких ініціатив.

Значення активних видів туризму для суспільства важко переоцінити, адже він сприяє раціональному використанню вільного часу, активному та здоровому способу життя. Заняття активним туризмом сприяють формуванню екологічної та національної самосвідомості, особливо молоді, розвитку духовності, розширюють уявлення про можливість життєдіяльності людини в тісній єдності з природним середовищем.

Сучасні тенденції розвитку туризму характеризуються активізацією різних груп населення щодо використання активних форм відпочинку, поєднаних з перебуванням в природному середовищі. Найпривабливішими в цьому контексті є приморські регіони з їх специфічним кліматом. В Україні, як відомо, таким регіоном є Причорномор'я, зокрема Одеський регіон, з його значним потенціалом для потреб розвитку активних видів туризму.

Питання класифікації та розвитку туризму, підвищення економічної ефективності цієї сфери вивчилися в роботах учених: В.К. Федорченка, І.М. Минич, В.Г. Герасименка, В.А. Зінченко, М.П. Крачило, О.М. Любавець, О.В. Лугової, С.І. Грибанової, О.П. Пузакова, Ю.В. Алексєєвої, І.М. Школи та ін. Теоретичні положення та методичні принципи організації спортивного та спортивно-оздоровчого туризму розроблялися в публікаціях Ю.В. Штангея, О.Ю. Дмитрука, Ю.В. Щура, С.П. Фокіна та інших. Деякі аспекти розвитку активного туризму на регіональному рівні висвітлено у працях В. Д. Дехтяря, Є. З. Рута, О.М. Середюка, Ю.А. Грабовського, О.Ю. Дмитрука, Н.В. Савченка, О.Я. Федорова та інших.

Для більш ефективного просування туристичних послуг у комплексі, створюються різні види кластерів, у тому числі і туристичні. Процеси кластеризації в економіці досліджували М.Портер, М.Енрайт, Соколенко С.І., Вишнякова І. В. та інші. Кластерні системи в туризмі досліджували Михайліченко Г.І., Мудрак Р.П., Охріменко А. Г., Войнаренко М.П., Семенов В.Ф., Смирнов І.Г., Ткач В.О., Кальченко О.М. Шепелєв І.Г. та інші.

Аналіз наукової літератури вказує на те, що недостатньо вивчено витоки та передумови виникнення активних видів туризму, можливості рекреаційного потенціалу та забезпечення туристичною інфраструктурою Одеського регіону щодо його подальшого розвитку, недостатньо даних про сучасний стан цього виду рекреаційно-оздоровчої діяльності серед різних груп населення, їхні потреби. Вивчення цієї проблематики дозволить розробити пропозиції щодо подальшого розвитку активних видів туризму в умовах розвитку існуючих в Одеському регіоні туристичних кластерів та створення нових.

Практична значущість. Проведені дослідження розширюють і поглиблюють знання про розвиток активних видів туризму в Одеському регіоні, розкривають можливості природно-рекреаційних ресурсів та туристичної інфраструктури Одещини у контексті їх використання для реалізації цілей активного туризму. Також розроблено пропозиції щодо управління забезпеченням розвитку системи спортивно-подієвого туризму в Одеському регіоні.

Робота містить *елементи наукової новизни*, зокрема, при визначенні змісту понять «активні види туризму», «система спортивно-подієвого туризму регіону».

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в дослідженні теоретичних та практичних засад розвитку активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах створення та розвитку туристичних кластерів.

Реалізація поставленої мети зумовила потребу розв'язання таких *завдань*:

- вивчити поняття та зміст активних видів туризму;
- висвітлити тенденції розвитку активних видів туризму в світі та в Україні;
- обґрунтувати теоретичні засади управління розвитком регіонального туризму в туристичних кластерних об'єднаннях;
- дослідити розвиток активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах туристичних кластерів, перш за все, проаналізувавши туристично-рекреаційний потенціал Одеського регіону;
- визначити стратегічні напрями розвитку активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах кластеризації;
- сформулювати напрями підвищення туристично-рекреаційний потенціалу Одеського регіону а контексті розвитку спортивно-подієвого туризму.

Об'єктом дослідження є активні види туризму в Одеському регіоні.

Предметом дослідження є особливості становлення, сучасний стан та перспективи розвитку активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах створення та розвитку туристичних кластерів.

Теоретичною основою роботи служать праці вітчизняних та закордонних учених з проблем класифікації видів туризму та туристичних послуг, регіонального розвитку туризму, теоретичних та практичних засад формування й функціонування туристичних кластерів, інші джерела.

Інформаційною базою для роботи послужили нормативно-правові акти та програмні документи в сфері туризму, регіонального розвитку, статистичні дані галузевих збірників, звіти та програмні документи Одеської обласної адміністрації, звіти Управління фізичної культури та спорту ОДА, Федерації спортивного туризму України (ФСТУ), Української асоціації активного та екологічного туризму (УАЕТА), звітні матеріали та дані туристичних операторів з активних видів туризму.

У роботі знайшли своє застосування наступні методи дослідження: комплекс методів наукового пізнання, які застосовуються до окремих структурних елементів роботи. Застосовано загальнонаукові і спеціальні методи: теоретичного узагальнення; групування, порівняння; графічний метод; аналіз та синтез; структурно-логічний.

Структура та зміст дипломної роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 104 сторінок машинописного тексту. Робота містить 10 таблиці, 9 рисунків, список використаної літератури складається із 114 найменувань.

Публікації:

1. Лавриченко А. В. Сутність та особливості розвитку хостелів в Україні / А. В. Лавриченко // Розвиток сталого туризму: виклики і можливості для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу: Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2017 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 123-127.

2. Лавриченко А. В. Путешествия в Древнем Египте / А. В. Лавриченко // Розвиток сталого туризму: виклики і можливості для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу: Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2017 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 484-486.

3. Лавриченко А. В. Фактори формування національних традицій у харчуванні народів США / А. В. Лавриченко // Розвиток сталого туризму: виклики і можливості для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу: Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2017 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 262-266.

4. Лавриченко А. В. Особливості формування виробничої програми ресторанів / І. Г. Балабан, А. В. Лавриченко // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2018 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2018 – С. 241-244.

5. Лавриченко А. В. Оцінка конкурентної позиції «Kosher Hostel» / А. В. Лавриченко // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий

досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2018 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2018. – С. 290-294.

6. Ткачук А.С., Лавриченко А.В. Особенности использования музыкальных произведений в гостиницах / А. С. Ткачук, А. В. Лавриченко // Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 4-5 жовтня 2018 р.). – Одеса: «Принт бистро», 2018 – с. 249 – 253

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

В першому розділі «Теоретичні засади розвитку активних видів туризму в в регіональних туристичних кластерах» нами розглянуто поняття та зміст активних видів туризму в класифікації видів туризму.

В дослідженнях, присвячених активним видам туризму зустрічається поняття: активний туризм, спортивний туризм, спортивно-оздоровчий туризм. Крім цього, в теорії і практиці туризму використовують терміни: самодіяльний туризм, оздоровчо-спортивний туризм, екстремальний туризм, пригодницький туризм тощо.

Крім наукового змісту поняття «активні види туризму», розглядається питання трактування його в практиці туристичної діяльності.

У журналі «Український туризм», під активним туризмом розуміється вид подорожі, пов'язаний з активними способами пересування по маршруту і чинять людиною в рекреаційних та спортивних цілях.

Складено детальний перелік складових активних видів туризму. Активний туризм доцільно розділити на зимовий, літній та інші види туризму. Також види активного туризму розподіляються за простором їхнього розповсюдження: на суші, на воді, у повітрі.

Далі досліджено тенденції розвитку активних видів туризму в світі та в Україні.

Наприкінці розділу визначено особливості процесу управління розвитком регіонального туризму в туристичних кластерних об'єднаннях.

Регіональні туристичні кластерні системи створюються з метою оновлення та зміцнення регіонального економічного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичної галузі регіону, управління розвитком регіональної туристичної системи, залучення вітчизняних та іноземних інвесторів до фінансування регіонального туристичного бізнесу. Регіональні туристичні кластери надають можливість кожному з регіонів України створити успішну модель інтеграційного розвитку.

У другому розділі «**Дослідження розвитку активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах туристичних кластерів**» здійснено оцінку сучасного стану спортивно-оздоровчого туризму і пропозиції послуг активних видів туризму в Україні та Одеському регіоні.

Досліджено пропозиції послуг активних видів туризму на теренах України; відмічена величезна кількість пропозицій послуг від організацій, підприємств, фірм, громадських об'єднань і навіть окремих підприємців та ентузіастів.

Найширші умови для розвитку спортивного туризму в Одеському регіоні створено в м. Одесі; на середньому рівні спортивний туризм представлений в Білгород-Дністровському, Кілійському, Комінтернівському та Овідіопольському районах.

Проаналізовано туристично-рекреаційний потенціал Одеського регіону в контексті розвитку активних видів туризму.

Багатства Одеського регіону на туристично-рекреаційні ресурси, які зосереджені по всій області, дає можливість туристам поєднувати декілька видів туризму в одній подорожі. Провівши аналіз туристично-ресурсного потенціалу та туристичної інфраструктури Одеського регіону в контексті активних видів туризму та відпочину, можна дійсно стверджувати, що Одещина має неабиякі перспективи для подальшого розвитку сфери туризму, незважаючи на низку проблем та недоліків.

Вивчено досвід розвитку активних видів туризму в туристичних кластерах в світі та регіонах України. Кластерна політика, як новий економічний феномен, поступово займає і в Одещині пріоритетні позиції при здійсненні стратегії конкурентного розвитку з врахуванням та адаптацією найефективніших світових методик до існуючої структури господарства та менталітету.

Одним з успішних прикладів реалізації стратегії комплексного розвитку видів туризму, зокрема, активних видів у поєднанні з екологічним туризмом є діяльність агроекологічно-рекреаційного кластеру «Фрумушика-Нова» Тарутинського району Одеської області.

У третьому розділі «**Перспективи розвитку активних видів туризму в Одеському регіоні у складі туристичних кластерів**» надано пропозиції щодо стратегічних напрямів розвитку активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах кластеризації.

Одним з найважливіших факторів активізації туристичної діяльності й бізнесу в Одеському регіоні разом з іншими областями Причорномор'я слід вважати реалізацію масштабних міжнародних інвестиційних проєктів, зокрема через розвиток наступних пріоритетних для регіону видів туризму, до яких відносяться й активні види туризму обов'язково в комплексі з іншими видами туристичних послуг: зокрема таких активних видів туризму як: яхтинг, дайвінг, рафтинг, скелелазіння; розвиток пригодницького, подієвого, тематичного, екологічного та інших видів туризму.

Окремо слід зазначити на необхідності розвитку в Одеському регіоні спортивно-оздоровчого туризму як такого, який поєднує різноманітні активні види туризму та відпочинку.

Доведено, що для розвитку видів туризму в регіоні має бути застосований комплексний підхід та комплексний аналіз, який може бути здійснений шляхом кластеризації галузі.

Далі запропоновано напрями підвищення туристично-рекреаційного потенціалу Одеського регіону в контексті розвитку спортивно-подієвого туризму.

Для Одеського регіону в складі Причорномор'я такий напрям як спортивно-подієвий туризм на нашу думку буде мати високий атрактивний потенціал. В своєму дослідженні ми вказуємо на необхідність комплексної оцінки атрактивного потенціалу спортивно-подієвого туризму туристичних територій України, зокрема, Одеського регіону як такого, що має всі умови для розвитку відповідних туристичних програм, маршрутів, подій.

Також в роботі обґрунтовано пропозицію спортивно-подієвого видовищного заходу «Парусний тиждень Причорномор'я» як одного з найперших кроків в реалізації завдання створення спеціалізованого кластеру активних водних видів туризму та відпочинку на території Одеського регіону. Запропонований захід призваний здійснити атрактивну функцію до регіону як найяскравішої туристичної дестинації з активних видів туризму.

ВИСНОВКИ

Активні види туризму – найдинамічніші види туристичної діяльності в 21 столітті.

У вітчизняній науці представлена велика кількість класифікацій видів туризму за різними ознаками. Більш того види туризму змішані за різними класифікаційними ознаками, наприклад: мета поїздки, спосіб пересування, вікова група та ін.

З метою пошуку наукових джерел для трактування поняття «активні види туризму» можна звернутися до дозвіллезнавства. Найпростіший вид дозвілля - відпочинок. Він призначений для відновлення витрачених під час роботи сил і поділяється на активний і пасивний.

В дослідженнях, присвячених активним видам туризму ми зустрічали поняття: активний туризм, спортивний туризм, спортивно-оздоровчий туризм. Крім цього в теорії і практиці туризму використовують терміни: самодіяльний туризм, оздоровчо-спортивний туризм, екстремальний туризм, пригодницький туризм тощо. Про розвиток активних видів туризму можна говорити й в контексті зеленого, або екологічного туризму, — це особливий напрям відпочинку для людей, перевантажених повсякденними проблемами, побутом і урбаністичним оточенням. Цей вид відпочинку спрямований на

усамітнення та спілкування з природою, проживання в сільському середовищі або інших екологічних територіях.

За нашими дослідженнями найбільше відношення до активних видів туризму має спортивний туризм.

Спортивний туризм — це специфічний вид туристсько-спортивної діяльності, головною формою якої є спортивний похід або змагання з видів туризму, ці види діяльності спрямовані на випробовування фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристської майстерності туриста, виконання нормативів спортивних розрядів.

Трактування змісту поняття «активні види туризму» можна доповнити, звернувшись до досліджень спеціальних видів туризму. Так, в класифікації турів за метою відпочинку, виокремлюються активні тури.

Крім наукового змісту поняття «активні види туризму», вважаємо доцільним розглянути як трактується це поняття в практиці туристичної діяльності.

Спортивний туризм та пригодницькі подорожі відносяться до високоприбуткових сегментів у сфері пригодницького туризму.

В Україні активні види туризму розвиваються доволі інтенсивно, так як наша країна володіє необхідними ресурсами: гори, рівнини, степи, моря, річки, озера. Зараз на рівні державної влади вживаються різні заходи по просуванню активних видів туризму серед українців: будується необхідна інфраструктура, відбувається популяризація спорту в ЗМІ, але їх точно не достатньо для системного розвитку таких видів туристичних послуг. У журналі «Український туризм», під активним туризмом розуміється вид подорожі, пов'язаний з активними способами пересування по маршруту і чинять людиною в рекреаційних та спортивних цілях.

Нами було складено детальний перелік складових активних видів туризму. Перш за все, активний туризм доцільно розділити на зимовий, літній та інші види туризму. Також види активного туризму розподіляються за простором їхнього розповсюдження: на суші, на воді, у повітрі.

Необхідно зазначити на діяльності суспільних та громадських об'єднань в сфері спортивного та екологічного туризму, це Федерація спортивного туризму України (ФСТУ) та Українська Асоціація Активного та Екологічного Туризму (УАЕТА) – громадська ініціатива, яка займається популяризацією та розвитком дружніх природі активних видів відпочинку та екологічного туризму.

Говорячи про тенденції розвитку активних видів туризму в Україні, треба обов'язково розкрити питання нормативно-правового регулювання таких видів діяльності. Основні нормативно-правові акти в Україні, які регулюють спортивний туризм та екологічний туризм, як види туризму, в яких найбільш відображається активні види туризму: Конституція України, Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, Закон України «Про туризм», Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Закон України «Про природно-заповідний фонд України» (зі змінами та доповненнями).

Спортивний туризм в Україні – продукт тривалого історичного розвитку. Він пройшов нелегкий шлях формування та становлення від найпростіших форм мандрівництва до сучасної туристичної індустрії. Однак на сьогодні, незважаючи на наявні потенційно великі можливості, свою соціальну й економічну значущість, спортивний туризм в Україні розвинутий недостатньо.

Головна особливість спортивного туризму та інших видів активного туризму полягає в тому, що вони, на відміну від більшості інших видів туризму і спорту, не потребують відносно великих матеріальних видатків, оскільки, по-перше, розвивається в наявному навколишньому природному середовищі і не вимагає значних капіталовкладень для підготовки та проведення туристсько-спортивних масових заходів та зведення спеціальних споруд для їх проведення, по-друге, матеріально-технічне та організаційне забезпечення зазначених заходів значною мірою здійснюється силами та засобами самих туристів, по-третє, вже склалася і діє громадська система підготовки та підвищення кадрів, яка з мінімальними видатками з боку держави може і надалі ефективно функціонувати.

Практика останніх десятиріч свідчить про високий рівень кластеризації економічної діяльності країн світу. Світовий досвід показав, що кластерний підхід дозволяє підвищити ефективність взаємодії приватного сектора, держави, дослідницьких та освітянських закладів в інноваційному процесі. Світові процеси кластеризації свідчать про високу ефективність діяльності кластерних об'єднань, їх визначальний вплив на прискорення економічного розвитку.

Створення та розвиток кластерів – важливий критерій стабільної стратегії розвитку регіонального бізнесу. В цілому, кластер для бізнесу є практичною можливістю створити собі імідж конкурентоспроможності в майбутньому, а саме: формувати довгострокову концепцію розвитку підприємств на десятиріччя.

Регіональні туристичні кластерні системи створюються з метою оновлення та зміцнення регіонального економічного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичної галузі регіону, управління розвитком регіональної туристичної системи, залучення вітчизняних та іноземних інвесторів до фінансування регіонального туристичного бізнесу. Регіональні туристичні кластери надають можливість кожному з регіонів України створити успішну модель інтеграційного розвитку.

Ефективна діяльність туристичного кластеру базується на збільшенні прибутків кожного з його учасників, а саме: вимірюється зростанням конкурентоспроможності всіх членів кластеру і в цілому всього регіону. Створення туристичних послуг і товарів та їх реалізація є справою великої кількості підприємств та організацій, що спеціалізуються на виробництві й наданні певних послуг, виконанні певних функцій у туризмі. У туристичній практиці вони кооперуються на базі договірної співробітництва. Ініціюючу роль у здійсненні такого кооперування відіграють туристичні фірми та підприємства. Варто чітко розуміти, які саме суб'єкти туристичної діяльності

необхідно включати до структури того чи іншого кластеру, оскільки від цього рішення буде залежати подальша роль кожного з цих суб'єктів у його діяльності.

Одеський регіон представлений широким спектром напрямків туризму, серед яких виділяються саме активні види туризму.

Висвітлити питання стану розвитку активних видів туризму в Україні можна на основі оцінки стану розвитку спортивно-оздоровчого туризму. За підсумками оцінки стану спортивно-оздоровчого туризму в Україні слід зазначити, що більшість туристських фірм надають перевагу міжнародному туризму. Крім того, спортивно-оздоровчий туризм в Україні розвивається під впливом низки політичних та економічних чинників, які обумовлені трансформаційними процесами, які протікають в країні. З одного боку, вони сприяли активному розвитку українського туристського ринку й швидкому зростанню частки виїзного туризму, з іншого — економічна і політична криза негативно вплинула на формування туристської галузі та її інфраструктури, відсутня впевненість у повноцінній реалізації стратегічних планів в туристській сфері.

Нами за допомогою мережі Інтернет досліджено пропозиції послуг активних видів туризму на теренах України. Нас приємно здивувала величезна кількість пропозиції послуг від організацій, підприємств, фірм, громадських об'єднань і навіть окремих підприємців та ентузіастів.

Наведемо результати дослідження щодо типології адміністративних районів Одеської області за рівнем розвитку туризму та визначення можливих стратегій якісної зміни наявного стану, що проведені в роботі науковцем Левицьким А.О. Найширші умови для розвитку спортивного туризму створено в м. Одесі; на середньому рівні спортивний туризм представлений в Білгород-Дністровському, Кілійському, Комінтернівському та Овідіопольському районах.

Формуванню активної регіональної туристичної політики на сучасному етапі в Одеській області щодо розвитку активних видів туризму сприяє діяльність Обласної державної адміністрації Одеської області.

Багатства Одеського регіону на туристично-рекреаційні ресурси, які зосереджені по всій області, дає можливість туристам поєднувати декілька видів туризму в одній подорожі. Провівши аналіз туристично-ресурсного потенціалу та туристичної інфраструктури Одеського регіону, можна дійсно стверджувати, що Одещина має неабиякі перспективи для подальшого розвитку сфери туризму, незважаючи на низку проблем та недоліків.

Причорномор'я, до якого входить Одеський регіон, як один з найпривабливіших регіонів до активного туризму, представлений територіями з рівнинним рельєфом та степовою рослинністю, обмежені на півдні акваторіями Чорного та Азовського морів. Мілководні лимани з довгими піщаними косами - місця гніздування багатьох видів птахів, в тому числі рідкісних. Велика кількість заповідних територій, де охороняються степові рослинні угруповання та водно-болотні угіддя та сліди стародавніх культур. В цьому регіоні доцільно розвивати: екологічний, бердвотчінг,

вітрийльний, водний, археологічний туризм, парашанеризм, дайвінг, велосипедний, подієвий туризм.

Тут актуальними будуть також результати дослідження щодо оцінки потенціалу рекреаційно-туристичного розвитку адміністративних районів Одеської області. Найбільш придатними для розвитку спортивного, зеленого та інших видів туризму виявилися: м. Одеса, Біляївський, Кілійський, Комінтернівський та Татарбунарський райони.

Окремо, важливо зазначити на тому, що на сьогоднішній день, основні тенденції, які стримують розвиток ринку активних видів туризму в Причорноморському, зокрема, в Одеському регіоні, стосуються сучасної інфраструктури спорту і активних видів туризму, відпочинку:

1. Питання залучення населення України до оздоровчої рухової активності залишається актуальним, оскільки достатній рівень оздоровчої рухової активності має лише 3% населення. Саме тому сучасний стан системи масового спорту потребує створення умов населенню для занять оздоровчою руховою активністю.

2. Розвиток масового спорту в Україні забезпечують різноманітні заклади фізичної культури і спорту. Аналіз статистичних документів дозволив встановити середній показник їхньої забезпеченості. Так встановлено забезпеченість (станом на 2016р): спортивними клубами на 57,9%, міськими центрами фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» на 28%, ДЮСШ на 96%, фітнес-клубами на 100% (середній показник по країні – 2,4 заклади на 10 тис. населення).

3. Сформована в Україні мережа фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд характеризується не тільки недостатньою кількістю, а й нерівномірним їх розташуванням по території країни. Одеська область має середній рівень показника забезпеченості (21 од. на 10 тис. осіб населення).

4. Пріоритетом подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні є формування розгалуженої мережі сучасних спортивних споруд з урахуванням запитів різних соціальних, професійних груп населення, їх інтересів та рівня спортивної підготовленості.

5. Для проведення реформ у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність до європейських вимог і стандартів необхідно поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства із суб'єктами бізнесу.

Світовий досвід свідчить, що розвиток туризму повинен супроводжуватися зусиллями з боку держави в сприянні програмам внутрішнього туризму. Так, розвиток туризму в Одеському регіоні визначається такими програмними документами, як «Концепція розвитку туризму в м. Одесі» і «Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області на період до 2022 року», в який туризм та рекреаційний напрям віднесено до стратегічних національних пріоритетів.

Одеська обласна державна адміністрація дійсно працює в напрямку створення та розвитку спортивної інфраструктури та взагалі в напрямку

розвитку індустрії спортивного туризму. Важливо відмітити на розвиток приватної ініціативи у створенні сучасної інфраструктури активних видів відпочинку в Одеському регіоні.

Ураховуючи величезний потенціал та фінансову підтримку з боку Європейського Союзу, Одеський туристичний регіон має всі шанси зайняти гідне місце на світовому ринку туристичних послуг. Такий шлях можливий в значній мірі розвитку туристичних кластерів.

В Україні створюються і функціонують багато кластерів, така ініціатива щодо їх створення виходить від самих суб'єктів господарювання, які об'єднуються у формальні або неформальні об'єднання з певною метою. Одночасно набуває актуальності концепція кластеризації на державному рівні. Також є актуальним оновлення нормативно-правової бази стосовно розвитку кластерів. Така нормативно-правова база включає закони Верховної Ради України, а також концепції та стратегії Кабінету Міністрів України.

Стадії практичної реалізації досягла лише відносно невелика частина проектів розвитку кластерів. Базовою необхідною умовою кластеризації є створення сприятливого бізнес-середовища у регіоні, тоді як форми діяльності суб'єкти господарювання повинні обирати собі самі.

Кластерна політика, як новий економічний феномен, поступово займає і в Одещині пріоритетні позиції при здійсненні стратегії конкурентного розвитку з врахуванням та адаптацією найефективніших світових методик до існуючої структури господарства та менталітету.

Яскравим прикладом створення та розвитку кластерного об'єднання, за допомогою якого успішно розвиваються активні види туризму та відпочинку в регіонах України є «Кластер водного туризму в Чернігівській області».

Одним з успішних прикладів реалізації стратегії комплексного розвитку видів туризму, зокрема, активних видів у поєднанні з екологічним туризмом є діяльність агроєкологічно-рекреаційного кластеру «Фрумушика-Нова» Тарутинського району Одеської області.

Грунтуючись на проведеному SWOT-аналізі соціально-економічного розвитку Одеської області, SWOT-аналіз розвитку туризму в Одеському регіоні та оцінки її рекреаційно-туристичного потенціалу, стратегічними напрямками розвитку регіону є (в першу чергу рекомендації щодо розвитку потужностей індустрії туризму):

1. Забезпечення розвитку транспортного комплексу й використання приморського та прикордонного розташування регіону.
2. Покращення стану автотранспортної інфраструктури.
3. Ефективне використання рекреаційно-туристичного потенціалу регіону.
4. Забезпечення умов для створення тематичних або комплексних туристичних кластерів, зокрема кластерів активних видів туризму, що сприятиме створенню ефективних стимулів для раціонального використання наявного рекреаційного потенціалу Одещини в туристичних цілях.

Одним з найважливіших факторів активізації туристичної діяльності й бізнесу в Одеському регіоні разом з іншими областями Причорномор'я слід

вважати реалізацію масштабних міжнародних інвестиційних проєктів, зокрема через розвиток наступних пріоритетних для регіону видів туризму, до яких відносяться й активні види туризму обов'язково в комплексі з іншими видами туристичних послуг: зокрема таких активних видів туризму як: яхтинг, дайвінг, рафтинг, скелелазіння; розвиток пригодницького, подієвого, тематичного, екологічного та інших видів туризму.

Окремо слід зазначити на необхідності розвитку в Одеському регіоні спортивно-оздоровчого туризму як такого, який поєднує різноманітні активні види туризму та відпочинку.

Розвиток спортивно-оздоровчого туризму в Одеському регіоні, як в Україні в цілому, потребує підтримки, узгодженого розвитку в межах усієї індустрії туризму.

Для забезпечення розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні необхідно вирішення таких питань:

1. Відпрацювати механізм створення сприятливих умов для залучення інвестицій, спрямованих насамперед на будівництво нових та реконструкцію діючих об'єктів туристської та курортно-рекреаційної сфер, сприяти спрощенню процедури узгодження інвестиційних проєктів.

2. Прийняти комплексне рішення відносно виділення земельних ділянок під будівництво спортивно-оздоровчих комплексів та інших об'єктів туристичної інфраструктури.

3. Реалізувати комплекс заходів для розвитку масового внутрішнього туризму, насамперед спортивно-оздоровчого туризму, як чинника формування здорового способу життя та підвищення якості життя громадян України.

4. Розбудувати туристську інфраструктуру за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та систему безпеки туристів.

Таким чином, нами обґрунтовано напрями розвитку видів активного туризму в Одеському регіоні.

Доведено, що для розвитку видів туризму в регіоні має бути застосований комплексний підхід та комплексний аналіз, який може бути здійснений шляхом кластеризації галузі. Для того, щоб надати суб'єктам регіонального туристичного кластеру ефективно розвиватися у співпраці доцільно запропонувати розробку SCOR-моделі. У контексті розробки системи використання SCOR-моделі запропоновано збалансовану систему туристичного кластеру, як один з інструментів реалізації цілей, що дозволяє поєднати стратегічне управління з оперативним на основі ключових показників ефективності та причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Для Одеського регіону в складі Причорномор'я такий напрям як спортивно-подієвий туризм на нашу думку буде мати високий атрактивний потенціал.

В своєму дослідженні ми вказуємо на необхідність комплексної оцінки атрактивного потенціалу спортивно-подієвого туризму туристичних територій України, зокрема, Одеського регіону як такого, що має всі умови для розвитку відповідних туристичних програм, маршрутів, подій.

Нами запропоновано методику оцінки атрактивного потенціалу спортивно-подієвого туризму Одеського регіону, яка передбачає вивчення приватних потенціалів, які формують його структуру:

- потенціал рекреаційно-географічного положення;
- потенціал туристської інфраструктури;
- потенціал спортивної інфраструктури.

Основна проблема використання атрактивного потенціалу спортивно-подієвого туризму Одеського регіону практично відсутність системи державного регулювання фізичної культури, спорту та туризму, яка повинна бути побудована на основі консолідації зусиль на рівні Уряду України та місцевих адміністрацій з стимулювання та просування заходів спортивно-подієвого туризму в регіональній програмі. В даному випадку ми бачимо сприяння розвитку такого напрямку спортивного туризму у створенні Сектору спортивно-подієвого туризму при Федерації спортивного туризму України.

Так, наприклад, смт. Сергіївка, як приваблива туристична дестинація, може стати ідеальною площадкою для розвитку кластеру водних активних видів туризму. Його можна започаткувати на базі водноспортивного реабілітаційного центру «Олімп» (ВСПЦ «Олімп»), який й знаходиться в смт. Сергіївці. Ми пропонуємо почати з організації щорічного спортивно-подієвого видовищного заходу «Парусний тиждень Причорномор'я», який планується проводити на початку вересня, зібравши всі водні види спорту та туризму та тим самим продовжити туристичний сезон такою значною подією.

Запропонований нами захід покликаний вплинути на привабливість Одеського регіону як туристичного центру саме за кошти проведення яскравих заходів, які залишають незабутні враження і асоціації з місцем проведення таких заходів. Безумовно, вітрильний спорт є одним з найкрасивіших, яскравим видом спорту, здатним сформувати імідж туристичної території проведення на значний часовий період, а проведення парусних регат на щорічній основі дозволить закріпити і примножити отриманий ефект.

АНОТАЦІЯ

Лавриченко А.В., «Розвиток активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах створення туристичних кластерів»

Кваліфікаційна робота на здобуття магістра зі спеціальності
«Туризм» за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та організація туристичної діяльності»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є активні види туризму в Одеському регіоні.

В роботі розглядаються теоретичні засади розвитку активних видів туризму в регіональних туристичних кластерах, зокрема, простежено тенденції розвитку активних видів туризму в світі та в Україні, зазначено на особливостях процесу управління розвитком регіонального туризму в туристичних кластерних об'єднаннях. Здійснено оцінку сучасного стану спортивно-оздоровчого туризму і пропозиції послуг активних видів туризму в Україні та Одеському регіоні. Проаналізовано туристично-рекреаційний потенціал Одеського регіону в контексті розвитку активних видів туризму. Вивчено досвід розвитку активних видів туризму в туристичних кластерах в світі та регіонах України.

Запропоновано:

- стратегічні напрями розвитку активних видів туризму в Одеському регіоні в умовах створення та розвитку туристичних кластерів;
- напрями підвищення туристично-рекреаційного потенціалу Одеського регіону в контексті розвитку спортивно-подієвого туризму.

Також в роботі обґрунтовано пропозицію спортивно-подієвого видовищного заходу «Парусний тиждень Причорномор'я» як одного з найперших кроків в реалізації завдання створення спеціалізованого кластеру активних водних видів туризму та відпочинку на території Одеського регіону.

Ключові слова: активні види туризму, спортивно-оздоровчий туризм, екстремальний туризм, регіональний туристичний кластер, туристично-рекреаційний потенціал, спортивно-подієвий туризм

ANNOTATION

Lavrichenko A.V. «**Development of active types of tourism in the Odessa region in terms of creating tourist clusters**»

Qualifying work on obtaining a Master degree in the specialty «Tourism»
under the program «Economy and organization of tourism activities»
Odessa National Economic University, Odessa, 2019

Thesis consists of three chapters. Object of study is the active tourism in the Odessa region.

The paper discusses the theoretical foundations for the development of active tourism in regional tourism clusters, in particular, traces the development of active tourism in the world and in Ukraine, and points out the peculiarities of the process of managing the development of regional tourism in tourist cluster associations. The assessment of the current state of sports and health tourism and the offer of services of active types of tourism in Ukraine and the Odessa region. The tourism and recreational potential of the Odessa region in the context of the development of active types of tourism is analyzed. Experience of development of active types of tourism in tourist clusters in the world and regions of Ukraine is studied.

Proposed:

- strategic directions of development of active types of tourism in the Odessa region in the conditions of creation and development of tourist clusters;
- directions of increase of tourist and recreational potential of Odessa region in the context of development of sports and event tourism.

Also, the proposal substantiates the proposal of the sporting event "Sailing week of the Black Sea" as one of the first steps in the implementation of the task of creating a specialized cluster of active water tourism and recreation in the Odessa region.

Keywords: active tourism, sports and wellness tourism, extreme tourism, regional tourism cluster, tourist and recreational potential, sport and event tourism